

GRIAL

REVISTA GALEGA DE CULTURA

186 abril, maio, xuño 2010

Tomo XLVIII

4

Carta do editor

8

O rego da cultura

Memorias e responsabilidade sobre o galego.

Graciana Vázquez

Lembranza de Miquel Siguan. Miguel Pérez Pereira

18

Luís Seoane entre dúas culturas

As relacións de Luís Seoane con galeguistas do interior (1946-1960). Ramón Villares

Luís Seoane nas edicións culturais argentinas.

Silvia Dolinko

Luís Seoane e o Laboratorio de Formas. Xosé Díaz

54

Documentos

Cartas de Sarmiento a Fernando José de Velasco.

José Santos Puerto

A Guerra da Independencia en Galicia.

Jesús de Juana López

72

Creación

Siberia mon amour. Elvira Riveiro

Berlín. Fuco Reyes

82

Temas do noso tempo

Presente e porvir do galego. Henrique Monteagudo

A cuestión da lingua. Xacobe Bastida Freixedo

Uma proposta portuguesa para o léxico galego.

Fernando Venâncio

108

O espello das letras

Traducindo a O'Rivas. Jon Kortazar

134

Crónica

Carta de Chile. Hernán Neira

136

Música

Unha reflexión crítica a partir da obra de Elliott

Carter. Carlos Lema

146

Ciencia e tecnoloxía

Panorama da investigación con células nai.

Lluís Montoliu

Carta de Chile

O Estado, a educación e o terremoto

HERNÁN NEIRA

Cabe a sospeita de que, se o epicentro do terremoto chega a ter lugar na rexión metropolitana e non na do Bío-Bío —onde foi máis forte— habería decenas de miles de mortos. Moitos dos edificios en perigo de derrubamento foron construídos nos últimos cinco anos, pero na rexión metropolitana concéntranse os

máis deles. Á parte das antigas casas de adobe que caeron co sismo e as de madeira arrasadas polo maremoto, curiosamente, non son os edificios do período 1940-2000 os máis danados. Quedou en evidencia un saqueo de colo e grabata practicado por algúns dos grandes empresarios da construción.

Non esquezamos, porén, que as fallas de construción estiveron acompañadas por outras: o Estado foi incapaz de avisar que había un maremoto. O sismo tivo lugar ás 3:34 horas. Mentres a onda, na madrugada dese sábado 27 de febreiro, xa avanza e engole as primeiras costas de Talcahuano (3:57), na Oficina Nacional de Emerxencia dun país de 16 millóns de habitantes, que acaba de ingresar na OCDE, só están de quenda un técnico, un radiooperador e un chofer. A xefa, entrementres, retrásase ao saír da súa casa porque o sismo lle bloqueou a porta. Finalmente, salta un muro do veciño, mais antes, ocúpase da súa filla, facéndolle unha pequena cura. Cando arriba, media hora despois do sismo, acaba de chegar un fax da Armada (4:07), que a directora cualificará de contradictorio. O fax di que o sismo:

Fue de magnitud suficiente para generar un tsunami, se desconoce aún si se ha producido. Si se diera la posibilidad de ocurrencia, situación que

sería informada oportunamente, las horas estimadas de arriba serían las siguientes...

O que en castelán se pode deducir é que non se sabe se hai maremoto e que, de habelo, a Armada informará. Erro de redacción? A Armada, outra media hora máis tarde, envía un novo fax, máis claro, onde descarta definitivamente un maremoto. Mellor redactado, pero

materialmente máis erróneo? Había xa media hora que a base naval de Talcahuano recibira a onda. Ademais, a Armada e a Oficina de Emerxencia tampouco se poñen de acordo na nomenclatura: que si e que non, e que: *tsunami*, maremoto, marusía ou abalo da marea? Pouco máis tarde —como unha marusía se converte en maremoto segundo o perfil da costa—, a illa Juan Fernández xa recibiu a primeira onda, o que non impide que, ás 06:26, a Armada envíe un terceiro fax. Neste, fálase de “variacións leves do nivel do mar”, é dicir, 10 centímetros en Juan Fernández, 2,30 en Talcahuano. Un detalle: onde di “centímetros” debía dicir “metros”. Terceiro erro de redacción?

O saqueo, o dos supermercados e o practicado talvez por algunhas empresas construtoras, son reflexo dun fenómeno cultural e político de fondo. Cal? Redución do Estado e acostumarse a sobrevivir cada un remitido a si mesmo, só que ese si mesmo é pouco. E, ademais, dadas as desigualdades, pódese terminar a educación pública sen saber redactar un fax. Dende o regreso á democracia en 1990, acusouse ao Estado de ser un monstro, algo parecido a aquilo contra o que loitaron os líderes da Ilustración no século XVIII, en Europa e América. Paula Schaefer, profesora argentina, describe o fenómeno dicindo que

“todas as instancias estatais e públicas aparecían nos medios como inoperantes, ineficientes, xeradoras de déficit”. E, seguindo esa lóxica, despois de dúas décadas de abuso estatal por medio das forzas armadas, os líderes das recuperadas democracias ratificaron que o Estado sería unha instancia máis de dominación. Unha mestura de ideoloxías coincidiu en que todo era tiranía, menos o consumo.

Imos, en Chile, cara a un ideal estraño: unha sociedade centrada na exclusión/consumo e xustificada pola súa tripla explicación consumo-anarco-individualista, socialdemócrata, e liberal-conservadora, unha sociedade con aspectos de esquerda e aspectos de dereita, unha sociedade dunha estabilidade inexpugnable, mais que está moi dividida e non convence. Que iso non entra en ningunha teoría política? Fan falla novas filosofías e teorías políticas.

Nas cidades máis afectadas, sen control policial, uns poucos delinquentes, uns poucos desamparados e moitos máis consumidores comezan a saquear. Por fin, iguais. É esa ausencia de control o que permite a algunhas empresas realizar edificacións inadaptadas para o país en que foron construídas. É esa ausencia de control o que levou aos fabricantes das autoestradas urbanas de peaxe a ocupar espazos públicos cunha infraestrutura inadecuada para as condicións do país e que caeu en lugares estratéxicos. É esa debilidade do Estado o que levou a que na Oficina Nacional de Emerxencia —léase ben, “Nacional”— só houbera tres funcionarios que non saben redactar e unha directora —de discutible tino— que debe saír polo muro do veciño. En realidade, o Estado tería que dotala dunha casa-búnker e contar con escolta para chegar ao seu traballo, que consiste en dobrear catástrofes.

En Chile fallou o Estado, non a estabilidade dos solos. Durante anos, o Estado foi debilitándose, non desde fóra, non atacado por forzas revolucionarias, senón por unha autoxibarización da que é responsable esa especie de acordo global das principais cúpulas políticas, onde ninguén toma iniciativas para non molestar ao oposto e,

Hernán Neira é escritor e profesor da Universidade de Santiago de Chile. En 2003, con *El naufragio de la luz*, gañou o premio de novela Las Dos Orillas, concedido por cinco editoriais europeas e o Salón do Libro de Xixón.

Tradución Dolores Torres París

entrementes, os negocios toman todas as iniciativas. En Concepción, despois do terremoto, houbo tres noites de festa e de delirio para saqueadores. Só ao cuarto día chegou o Estado. Acabáronse os saqueos e está ben que se acabasen, porque non nos enganemos: nesas cidades non houbo ningún Robin Hood, ninguén que roubase ao rico para dárllelo aos pobres, aínda que houbera quen entregou a terceiros algunhas cousas que non podían nin consumir.

Non necesitamos nin o ditador nin o Estado-Leviatán. Necesitamos algo máis modesto. Necesitamos un Estado que fortaleza, non a igualdade delirante dunha noite sen control, nin o goberno das empresas, senón unha igualdade de cidadáns definidos polos seus dereitos e deberes; un Estado que se atreva a financiar mellores funcionarios para avisar do maremoto; un Estado onde a Presidenta non tema pedir axuda aos militares porque xa están subordinados ao poder civil; un Estado en cuxa ensinanza pública se aprenda a redactar, porque saber redactar tamén é un tema de seguridade nacional.

Talvez así algúns edificios novos perdan esa teima —que bobos son algúns recentísimos edificios en Chile!— de inclinarse como a Torre de Pisa; talvez así haxa diñeiro para adquirir unha casa búnker para a encargada de enfrontar as catástrofes e para financiar un verdadeiro profesor de castelán, capaz, dende a educación pública secundaria, de ensinar a redactar un fax. Cantas vidas se salvarían! ■